

EVEN BELLEN MET ESTHER

Esther Peereboom is een gefingeerde naam. Zo gauw ze haar baan heeft opgezegd, zal ze haar echte naam onthullen.

“IK WORD GEK VAN DE VRAGEN”

Esther Peereboom heeft een plan: haar eigen project opzetten in Sierra Leone. Jongeren helpen met beurzen en life skills-trainingen. Deze keer aflevering 4, waarin Esther het even niet meer weet.

JE PLANNING WAS OM IN JULI NAAR SIERRA LEONE AF TE REIZEN, MAAR WE SPREKEN JE... “In Nederland, inderdaad. Ik ben nog steeds bezig met de voorbereidingen. Vooral ben ik extra financiering aan het zoeken omdat ik er bij mijn bezoek aan Sierra Leone in maart achter kwam dat alles veel duurder uitpakte dan ik had begroot. Ik had nu al in Freetown willen zijn. Het schooljaar begint over een maand. Als ik niet snel ga, moet ik de start van mijn programma uitstellen.”

EN DAN SCHUIFT ALLES EEN JAAR OP? “Ja, hoewel jongeren soms ook op een later moment in het jaar kunnen instromen bij hun opleiding. Ik wil me er nog niet bij neerleggen dat ik een jaar moet wachten. Aan de andere kant: mijn programma gaat over een combinatie van *life skills*-training en mentoring bij beroepsopleidingen. Dan zit je wel aan het schooljaar vast.”

TELEURGESTELD? “Nou, het is vooral zwaar. Ik heb ook nog een gewone baan, dus ik werk aan mijn project in de avonden en in de weekends. Dat begint me op te breken. Ik sta er voor het grootste deel alleen voor, ik kan geen taken op anderen afschuiven. Er zijn wel mensen die meedinken en die me helpen, maar de verantwoordelijkheid dat er daadwerkelijk iets gebeurt ligt bij mij - en dat nu al twee jaar lang.”

EN JE HAD AL AAN IEDEREEN VERTELD DAT JE WEG ZOU GAAN. “Ik word gek van alle vragen, eerlijk gezegd. ‘Wanneer ga je weg?’ Ik wil heel graag gaan, dat is het niet, maar ik moet wel die financiële basis hebben.”

JE HOUDT TOCH WEL MOED, HEP? “Ik kan er nog steeds met passie over vertellen en andere mensen enthousiast maken. En ik geloof nog steeds in het programma. Het is nu even een zware fase. Maar als ik nu zou vertrekken, zonder stevig financieel fundament, zou ik alleen voor mezelf gaan - en niet voor de jongeren voor wie het programma is bedoeld.”

ACHTERGROND

WEESHUIS RAAKT UIT DE MODE

Met de beste bedoelingen beginnen mensen een tehuis voor wezen of straatkinderen. Maar opgroeien in een weeshuis is niet goed voor de ontwikkeling van jonge kinderen. Er zijn betere alternatieven.

Wat doe je als je geconfronteerd wordt met kinderen die geen thuis hebben? Basil en Monica Woodhouse uit KwaZulu-Natal, Zuid-Afrika, hoefden niet lang na te denken, toen ze in de krant lasen over twee weeskinderen die in een politiecel werden opgevangen. Ze namen ze in huis. Een half jaar later hadden ze 27 weeskinderen over de vloer. “Toen hebben ze maar een stuk grond gekocht en zijn ze een opvanghuis gaan bouwen”, vertelt Gert Zandbergen, bestuurslid van de stichting Vrienden van Give a Child a Family, die de Zuid-Afrikaanse organisatie vanuit Nederland ondersteunt. Monica en Basil Woodhouse deden wat veel Nederlanders op bezoek in ontwikkelingslanden ook doen. Ze ontmoeten er kwetsbare kinderen in moeilijke situaties en raken gevoelig voor hun noden. Een plan voor een weeshuis is dan snel geboren. Toch realiseren steeds meer overheden en ontwikkelingsorganisaties zich dat er grote nadelen kleven aan het opvangen van kinderen in tehuizen. Kinderen kunnen geïsoleerd raken van hun dorp of wijk, ze krijgen weinig persoonlijke aandacht en leren niet op eigen benen te staan. De negatieve invloed van opgroeien in weeshuizen is groot. Bovendien is een flink deel van de kinderen in zulke tehuizen helemaal geen wees. Volgens de internationale kinderrechtenorganisatie Save the Children heeft zo’n 80 procent van de ‘weeskinderen’ nog één of beide ouders. Maar omdat die vaders en moeders door armoede of ziekte niet voor hun kinderen kunnen zorgen, brengen ze hen naar een weeshuis.

Ook komt het voor dat kinderen zelf van huis zijn weggelopen. In India vangt bijvoorbeeld de organisatie Navajeevan deze kinderen op. “Ze hebben uiteenlopende redenen om weg te gaan”, vertelt Ilona Seure, voorzitter van de Nederlandse stichting Vrienden van Navajeevan, die het Indiase project ondersteunt. “Soms zijn die redenen zwaarwegend, zoals huiselijk geweld, maar soms vertrekken kinderen alleen omdat ze bang zijn om thuis hun slechte rapport te laten zien. Deze kinderen hebben vaak al snel spijt, maar durven dan niet meer terug of weten de weg naar huis niet meer.” Om deze weggelopen kinderen zo snel mogelijk op te vangen, zijn medewerkers van Navajeevan 24 uur per dag aanwezig op het station van de stad Vijayawada in de deelstaat Andhra Pradesh. Dat station is zo groot als Utrecht Centraal. Als een kind terug wil, zoekt Navajeevan naar de ouders met behulp van een registratiesysteem en advertenties in kranten. Als dat lukt, brengen medewerkers het kind naar huis. Ilona Seure ging een keer mee op zo’n tocht. Een aangrijpende ervaring, vertelt ze: “We konden onze komst niet aankondigen, dus toen de moeder haar kind plotseling terugzag, viel ze bijna flauw.” Sinds de oprichting van de organisatie in 1989 hebben de mannen en vrouwen van Navajeevan op deze manier dertigduizend kinderen met hun ouders of familie kunnen herenigen.

THUISLOZE KINDEREN

Niet alle kinderen kunnen of willen terug naar hun ouders. Sommige jongens en meisjes hebben echt geen ouders of familie meer of worden door hen

INTERVIEW

“HET WAS OVERLEVEN, EEN SOORT GEVANGENIS”

Stephen Ucembe uit Nairobi, Kenia, groeide op in een kindertehuis. Na jarenlange verwaarlozing moest hij op zijn achttiende zijn weg vinden in de maatschappij. Drie jaar geleden richtte hij een netwerk op voor tehuisverlaters.

“Ik was vier jaar toen mijn moeder stierf. Mijn stiefvader sneed haar voor mijn ogen in stukken, terwijl ik me verstopte. Later werd ik naar een kindertehuis gebracht. Daar heb ik tot mijn achttiende gewoond, samen met mijn zusje dat ik bijna nooit mocht

zien. Jongens en meisjes werden er strikt gescheiden gehouden. Het leven in het tehuis was vreselijk. Er waren twee verzorgsters zonder opleiding voor meer dan honderd kinderen. De groep was divers: straatkinderen, kinderen met een verstandelijke handicap, verstoten kinderen. We werden vaak geslagen en na het eten gingen

de deuren van de slaapzalen op slot. Wij voerden de taken van de verzorgsters uit: wassen de kinderen met een handicap, kleeadden ze aan. Het was overleven, een soort gevangenis. Het eten was slecht, we aten een week lang dezelfde maaltijd. Seksueel misbruik kwam veel voor, net als handel in eten. Maar daar sprak je niet over. Het was ‘wij tegen zij.’”

DIERENTUIN

“Je kunt het leven in het tehuis vergelijken met een dierentuin: er kwamen in de weekends mensen letterlijk naar ons kijken. Buurtgenoten, maar ook donateurs, voor wie we dan moesten zingen en dansen. Vervolgens vertrokken ze weer, ons achterlatend met het gevoel dat we een ding waren. Vooral emotioneel werden we verwaarloosd, je was geen individu maar een getal. Dat is mijn grootste gemis geweest: het gebrek aan identificatie met iemand, een vaderfiguur. Ik ben opgegroeid zonder het gevoel ergens bij te horen. Een familienaam heb ik niet, mijn moedertaal heb ik nooit leren spreken. Omdat we nauwelijks

buiten de muren van het instituut kwamen, communiceerden we alleen onderling. Een normale omgang met mensen in de maatschappij buiten het tehuis werd daarom heel moeilijk.”

ZELFVERTROUWEN

“Mijn grootste strijd na mijn vertrek was dan ook een innerlijke. Ik had geen zelfvertrouwen, hoorde nergens bij. Op mijn twintigste begon ik na te denken over mijn leven. Daardoor heb ik mezelf vertrouwen kunnen geven. Therapie heb ik nooit gehad, maar door veel te praten kan ik nu goed omgaan met het verleden. Een van de weinige goede dingen uit mijn tehuistijd was het onderwijs. Omdat ik goed kon leren mocht

Kinderen in Rhiota, Tanzania, leren fietsen. Ze wonen in een gezinshuis.

Stichting Navajeevan in India brengt weggelopen kinderen weer thuis.

Thuisloos kind vindt pleeggezin via Give a Child a Family in Zuid-Afrika.

mishandeld of seksueel misbruikt. Goede opvang voor deze 'thuisloze' kinderen is essentieel. En dat betekent opvang in een gezin, niet in een tehuis. Een alternatief is opvang bij familieleden of bij andere mensen uit hun eigen omgeving. Bij Give a Child a Family hebben Basil en Monica Woodhouse in de afgelopen twintig jaar dan ook de omslag gemaakt van het onderbrengen van kinderen in een weeshuis naar de opvang in pleeggezinnen. Dat is een geleidelijk proces geweest, weet Gert Zandbergen: "Het deed de Woodhouses pijn om kinderen op hun achtende op straat te moeten zetten en te zien dat alle kennis en liefde die ze hen hadden gegeven daarmee verdween. Langzamerhand groeide bij hen het besef dat je kinderen ook moet leren om voor zichzelf te zorgen." In het weeshuis was echter onvoldoende mogelijkheid

om kinderen daarvoor genoeg individuele aandacht te geven. Het echtpaar en hun medewerkers bedachten daarom een nieuwe manier om wezen en straatkinderen op te vangen. Vandaag biedt het opvanghuis in Margate, waarmee Give a Child a Family ooit begon, alleen nog tijdelijk onderdak aan thuisloze kinderen. Vervolgens gaan medewerkers

"Kinderen horen in een gezin, niet in een tehuis"

op zoek naar een geschikt pleeggezin. Daarbij gaat de organisatie niet over één nacht ijs. Gert Zandbergen: "Give a Child a Family vraagt mensen uit de regio of zij een of meer kinderen willen opvangen. Als mensen geïnteresseerd zijn, doen medewerkers eerst uitgebreid onderzoek naar de beweegredenen, om te voorkomen dat mensen het alleen voor het geld doen. Als er eenmaal een match is gevonden, krijgen het kind en de pleegouders minimaal een jaar de tijd om aan elkaar te wennen." Ook na de plaatsing van een kind blijft Give a Child a Family het pleeggezin begeleiden. Zandbergen: "De ouders krijgen trainingen, bijvoorbeeld over hoe je omgaat met getraumatiseerde kinderen, maar ook over het verbouwen van groenten om in hun eigen levensonderhoud te voorzien. Er worden groepsbijeenkomsten voor de ouders gehouden en ze krijgen maandelijks bezoek van een medewerker om te kijken hoe het gaat." Stichting Vrienden van Give a Child a Family staat voor honderd procent achter de omslag die de Zuid-Afrikaanse organisatie heeft gemaakt: "Ik ben mee geweest op huisbezoeken aan pleeggezinnen", vertelt Zandbergen. "Ik zag dat kinderen

bang waren dat ze weer terug naar het weeshuis moesten toen ze onze medewerkers zagen."

GEZINSHUIZEN

De overgang van zorg in tehuizen naar opvang in gezinnen kost tijd en geld en vergt veel begeleiding. In Noord-Tanzania kiest de organisatie Rhotia Valley voor een tussenvorm: kleinschalige gezinshuizen, waar een gezinssituatie wordt nagebootst. Het selecteren van de kinderen gebeurt er in nauwe samenwerking met de burgemeester, de dominee en de ouderraad van de school. "Zij bepalen welke kinderen echt nergens anders terecht kunnen", vertelt Ineke de Geer, secretaris van de Nederlandse tak van de stichting. In ieder huis wonen twaalf kinderen en twee vaste opvangmoeders. De groepen functioneren als gezinnen waarbinnen de kinderen opgroeien als broers en zussen. De Geer: "Er ontstaat een band die sterker is dan met eventuele familieleden die nog in de buurt wonen." Ook aan een vaderfiguur is gedacht: er zijn twee mannen in dienst als conciërge, die ook de rol van vader voor de kinderen vervullen. De zorg voor de kinderen houdt niet op als ze achttien jaar worden en het huis uitgaan. Oudere kinderen houden nog een tijdlang hun eigen kamer, zodat ze altijd langs kunnen komen. Net als bij een echt gezin. "Kinderen hebben ook liefde en aandacht nodig", zegt Ineke de Geer. "Alleen binnen een kleinschalige opvang kun je ze genoeg individuele begeleiding geven en ze leren hoe ze later voor zichzelf kunnen zorgen." **RINSKE BIJL**

Verder lezen en leren:

- **Better Care Network:** Een gezin voor ieder kind. www.bettercarenetwork.nl. 27 september: netwerkbijschikking 'Van slaapkamer tot slaapkamer'
- **Wilde Ganzen:** PI-DOC 8: Zorg voor wees- en straatkinderen. www.wildeganzen.nl/pi/trainings; Kinderen in sloppenwijken en op het platteland. www.wildeganzen.nl/pi/project-indiënen
- **MyWorld Wiki:** Zorg voor kinderen zonder ouders. wiki.myworld.nl

WEES- EN STRAATKINDEREN STEUNEN

Het Better Care Network is een internationaal netwerk van organisaties die zich inzetten voor de opvang van (wees)kinderen. Vier tips van coördinator Bep van Sloten:

- 1 Ga er niet vanuit dat er ter plekke niets voor wees- en straatkinderen is geregeld. Vaak zijn er andere organisaties actief en soms biedt de overheid voorzieningen. Kijk eerst naar wat er al is.
- 2 Verdiep je in de nationale wet- en regelgeving. Het bouwen van weeshuizen druipt in veel gevallen in tegen het nationale beleid. Dat lokale overheden soms toch enthousiast zijn, komt alleen vanwege het geld dat je meebrengt.
- 3 Werk samen met lokale medewerkers als je veranderingen wil realiseren, zoals de overgang van opvang in een tehuis naar opvang in pleeggezinnen.
- 4 Neem contact op met het Better Care Network. Het netwerk heeft veel kennis en expertise, en men denkt graag met je mee over je beoogde project.

www.bettercarenetwork.nl

ik naar de universiteit. Ik doe nu een master ontwikkelingspsychologie in Nairobi. Drie jaar geleden heb ik een netwerk opgezet voor thuisverlaters, het Kenya Network of Care Leavers. We proberen kinderen in tehuizen voor te bereiden op het echte leven. We organiseren trainingen in communicatieve vaardigheden en zelfvertrouwen. Maar de kinderen leren via ons ook hoe ze een goed cv opstellen en een computer gebruiken. Hun grootste problemen zijn van emotionele aard. Als het gevoel niet goed zit, kunnen ze zich ook praktisch niet handhaven in de maatschappij. Werk zoeken en vinden is moeilijk, net als relaties aangaan."

EXTRA KIND

"De mentaliteit van geldgevers moet veranderen. Te veel geld gaat nu naar tehuizen, niet naar individuen. Het is enorm belangrijk dat kinderen opgroeien binnen hun gemeenschap, in pleeggezinnen bijvoorbeeld. Daardoor bouw je een identiteit op, hoor je ergens bij. Met de echte wereld kun je dan later veel beter omgaan. In Kenia is armoede een groot probleem, maar met een klein beetje extra geld kan een familie al een extra kind onderhouden." **ESTHER GAARLANDT** Na het interview mailde Stephen Ucembe dat ze de trainingen vanaf september moeten staken, omdat de subsidie gestopt is. Meer weten? www.stichtingabcd.nl

WIE IS STEPHEN UCEMBE?

Stephen is 29 jaar en woonde van zijn vijfde tot zijn achttiende jaar in een weeshuis. Zijn ervaringen als thuisverlater inspireerden hem tot de oprichting van het Kenya Network of Care Leavers. Stephen Ucembe heeft een bachelor degree Social Work en werkte onder meer als sociaal werker voor Feed the Children. Momenteel heeft hij een baan bij de vluchtelingenorganisatie HIAS (Hebrew Immigrant Aid Society). Daarnaast volgt hij een masteropleiding ontwikkelingspsychologie aan de Daystar University in Nairobi. www.kenyanetworkofcareleavers.org